

II. MEŞRUTİYET'İN İLÂNININ AMERİKAN BASININA YANSIMASI

Cemal GÜVEN*

Özet

Ele alınan bu konu için dönemin yüksek tirajlı The Washington Times, The Washington Herald, The New York Times, New-York Daily Tribune ve The Sun adlı Amerikan gazeteleri taranmıştır.

İncelenen dönemle ilgili gazetelerde, Makedonya'da çıkan isyanlar ve bunların sebepleri ve gelişme istikameti, Genç Türklerin bölgedeki etkinlikleri ve başarılı olma sebepleri, II. Abdülhamit'in gelişmeler karşısındaki tavrı ve meşrutiyeti ilan etmek zorunda kalışı, II. Meşrutiyetten neler beklendiği, Makedonya ile İstanbul'daki coşku atmosferi, Amerika'da yaşayan Osmanlı vatandaşlarının meşrutiyeti nasıl karşıladıkları, Amerikan Başkanı'nın Türk Hükümeti'ni tebriki ve af meselesi ile ilgili ayrıntılı haberlerin yer aldığı görülmektedir.

Amerikan basınında yer alan bu haberler değerlendirilerek, belirtilen süreçteki gelişmelerin, Amerikan basınında nasıl ve hangi açıdan ele alındığı ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Anayasa, Meşrutiyet, Amerikan basını, II. Abdülhamit, Genç Türkler, Makedonya

REFLECTION OF PROCLAMATION OF 2ND CONSTITUTIONAL MONARCHY IN THE AMERICAN PRESS

Abstract

The American Newspapers called The Washington Times, The Washington Herald, The New York Times, New-York Daily Tribune and The Sun which had high circulation in that period were scanned for this subject. In the newspapers of the studied period, the following detailed reports are noticed: the riots in Macedonia, their reasons, direction of their development, the activities of Young Turkish in the region and the reasons for their success, attitude of II.

Abdulhamit toward the developments and his obligation to announce the Constitutional Monarchy, the expectations from 2nd Constitutional Monarchy, enthusiastic atmosphere in Macedonia and Istanbul, attitudes of Ottoman Emperor citizens who live in the USA toward the Constitutional Monarchy, the USA President's greeting to the Turkish Government, and the

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. cguven@selcuk.edu.tr
Bu makale, 7-10 Mayıs 2008 tarihleri arasında "IRCIÇA" tarafından İstanbul'da düzenlenen "Yüzüncü Yılında İkinci Meşrutiyet", adlı Milletlerarası Kongrede tebliğ olarak sunulmuş olup metin üzerinde bazı değişiklikler yapılarak yayına hazırlanmıştır.

oblivion issue. This news was assessed and then it was revealed how and why the developments in the specified period were dealt in American Press.

Key Words

Constitution, Constitutional Monarchy, American Press, II. Abdülhamit, Young Turkish, Macedonia.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyet'in ikinci kez ilânı, Türk siyasî tarihinin ve demokrasi gelişiminin önemli merhalelerinden birini teşkil eder. Asrın şartları ve fikrî gelişmeleri neticesinde ortaya çıkan bu yönetsel değişiklik, sadece Osmanlı toplumunda heyecan yaratmakla kalmamış, dünyanın başka bölgelerinde de yankı uyandırmıştır.

II. Meşrutiyet'in ilânını sağlayan olaylar bilindiği üzere Makedonya'da başlamıştır. Bu bölge aynı zamanda birçok güçlü devletin de siyasî emellerinin çatıştığı bir alan olagelmıştır. Bu münasebetle Osmanlı Devleti kabiliyeti yüksek ordu birliklerini genellikle bu coğrafyada bulundurmaya özen göstermiştir. İşte bu ordu birlikleri, subayları arasında İttihatçı görüşlerin zemin bulmasıyla, Osmanlı Sultanına meşrutiyeti yeniden kabul ettirecek bir isyanı yönlendirecekler ve devleti siyasî bir dönüşüme taşıyacak gelişmeleri başlatacaklardır. Bütün bu hadiseler, bölgedeki gelişmelere ilgi gösteren birçok devletin dikkatini çekecek ve gelişmeleri yakından takip etmelerini beraberinde getirecektir. Bu hadiselerin Amerikan basını tarafından da takip edildiği ve konuyla ilgili birçok haberin bu dönemde gazetelere yansdığı görülmektedir.

Bu inceleme Osmanlı Devleti'ni meşrutiyete taşıyan gelişmelerin Amerikan basınına nasıl yansığını ve konunun Amerika'da nasıl algılandığını ortaya koymaya çalışmaktadır. İncelenen dönem içerisinde pek çok Amerikan gazetesinin konuya ilgi duyduğu ve yoğun bir haber yayını gerçekleştirdiği görülmektedir. Ancak tüm haberlerin ele alınması bir bildiri sınırlarını aşacağından ve gazetelerde yer alan haberlerin birçoğunun da benzer nitelikler taşımasından dolayı, çalışmanın yüksek tiraja sahip olan bazı Amerikan gazetelerinde yer alan haberlerden yola çıkılarak ortaya konulması yeterli görülmüştür.

I- MAKEDONYA'DA İSYAN: HÜRRİYETE GİDEN YOL

Meşrutiyetin ilânına giden olaylar zinciri 3 Temmuz 1908'de Niyazi Bey isminde bir subayın Resne'de iki yüz adamıyla birlikte dağa çıkması ile fitillenmiştir¹. Bu isyan ve akabinde artarak devam eden isyanlar ve olaylar, devleti II. Abdülhamit yönetiminin engel olamadığı bir mecraya taşıyacaktır.

Dalga dalga genişleyen isyanlar zincirinin Temmuz ayının ortalarından itibaren Amerikan basınına yansımaya başladığı görülmektedir. Nitekim 12 Temmuz 1908 tarihli "*The Washington Herald*" gazetesinde "*Türk İsyancılar Kazandı*" başlıklı haberde, önceki gün Makedonya'nın on bin nüfuslu Kastoria kasabasında çıkan isyanı bastırmak için gönderilen iki Türk birliğinin ağır kayıplar vererek bozguna uğradığı ve bölgenin tamamen isyancıların kontrolüne geçtiği bildirilmektedir². Haberde isyanla ilgili bilgiler verilmemiştir.

¹ Yusuf Hikmet BAYUR, *Türk İnkılabı Tarihi*, C. I, Kısım I, TTK. Yay., Ankara-1991, s. 444.

² 12 July 1908, *The Washington Herald*, s. 11.

İki gün sonra “*The Washington Times*” gazetesinde Kastoria isyanından sonraki en büyük isyan olarak nitelendirilen Manastır olaylarının okuyuculara duyurulduğu görülmektedir. “*Ödeme ya da İsyân Türklerin Ültimatomu*” başlığıyla verilen haberde, yaşanan hadiselerin temelinde askerlerin maaşlarını alamamalarının yattığı bildirilmektedir. Habere göre, Makedonya’nın muhtelif garnizonlarının alacaklı askerleri isyan etmiş, isyancılar kışlaların duvarlarının üstünde “*Paramızı isteriz*” yazan afişler asmışlardır. II. Abdülhamit ise bölgede karışıklıkların nedenini öğrenmeleri için bölgeye 200 gizli servis elemanı ve 70. tabura bağlı 11 subay göndermiş fakat isyancılar bu görevlileri tutuklamışlardır. Bölgeye tayin edilen Şemsi Paşa ise Selanik’e ulaşmış durumdadır³.

II. Abdülhamit döneminin genel sorunu, asker maaşlarının genellikle zamanında verilmemesi, askerlerin kılık-kıyafet ve yaşam şartlarının son derece yetersiz olması, tayinlerin zamanında ve yerinde yapılamamasıydı. Hatta Almanya sefiri Baron Marschall de askerinin maaşlarının düzenli ödenmesi konusunda Babiâli’ye müteaddit iradeler tebliğ etmiş Babiâli’yi bu hususta uyarmıştır⁴. Ancak sorunların çözülmesi mümkün olmamış, bu nedenle meşrutiyetin yeniden ilan edilmesinden birkaç sene evvelden beridir askerler arasında küçük ve yerel isyan hadiseleri zuhur etmiştir. Görünen o ki Amerikan basını da yaşananları ilk önce, birkaç yıldır sık sık meydana gelen alacaklı askerlerin çıkardığı huzursuzluklardan birisi zannetmiştir.

Amerikan basını Makedonya bölgesindeki isyanların önemini ve bölgedeki hâkim gücün Genç Türkler olduğunu birkaç gün içerisinde anlamaya başlayacaktır. Nitekim “*New-York Daily Tribune*” gazetesinde verilen bir haberde, Manastır bölgesindeki 2. ve 3. ordu subaylarının “*Genç Türk*” hareketinin propagandası altında genel bir devrimin çemberinde olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca bazı kıtalarda isyanların devam ettiği, asi subayların Güney Manastır’da Grek nüfusunun yardımını sağlamak için uğraştıkları belirtilmektedir⁵.

18 Temmuz tarihli, “*The Washington Herald*” gazetesinde verilen bir haber, Makedonya’daki olayların anlamını ve seyrini oldukça açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Haberde, bölgedeki çeşitli garnizonlardan otuz bin askerinin İstanbul’a doğru harekete geçtiği; birliklerin amacının, ölümün veya yaralanmanın hesabını yapmadan ne pahasına olursa olsun kontrolü II. Abdülhamit’in elinden almak olduğu bildirilmektedir⁶.

Bu tarihten itibaren Amerikan basınında, Makedonya’da yaşanan olaylarla ilgili haberlerin arttığı görülmektedir. 19 Temmuz tarihli “*The Sun*” ve “*New-York Daily Tribune*” gazeteleri, Osman Hidayet Paşa suikastını okuyucularına duyururken;⁷ bu haberi, 21 Temmuz’da “*The Washington Times*” ve 22 Temmuz’da “*The*

³ 14 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s.2.

⁴ BAYUR, *Türk İnkılabı Tarihi*, C.I, Kısım I, s. 435.

⁵ 18 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

⁶ 19 July 1908, *The Washington Herald*, s. 8.

⁷ 19 July 1908, *The Sun*, s.5; 19 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 6.

Washington Herald” gazetelerinde verilen Mutasarrıf Hüsnü Paşa’nın Serez’de öldürüldüğü haberleri takip etmiştir⁸. 24 Temmuz tarihli “*New-York Daily Tribune*” gazetesinde verilen haberde ise Şemsi Paşa’nın bir suikasta kurban gittiği bildirilmektedir.⁹ Ardı ardına II. Abdülhamit’e bağlı subaylara yapılan suikast haberlerinin yayınlanması yaşanan asayişsiz ve karmaşık ortamı açıkça gözler önüne sermektedir. Özellikle Hüsnü Paşa cinayetiyle ilgili olarak “*The Washington Times*” gazetesinde verilen bir haberde, Paşanın 32 kurşunla vurulduğu yazılmakta ve şu çarpıcı ifadeye yer verilmektedir: “*Liderleri Vahşice Öldürülürken Garnizon Katillere Katıldılar*”¹⁰. Bu alt başlık Makedonya’da ordunun artık İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin hâkimiyetine girdiğinin ve yaşananlar karşısında Osmanlı yönetiminin ne kadar çaresiz duruma düştüğünün bir ifadesi olsa gerektir.

Görüldüğü üzere, Amerikan basını Makedonya bölgesindeki hadiseleri yakından takip ederek, kamuoyunu gelişmelerden haberdar etmiştir. Gazetelerde isyancı birliklerin durumları hakkında da pek çok bilgiler verilmiştir¹¹. Bu gazetelerden “*New-York Daily Tribune*”, 21 Temmuz’da isyanın geldiği son noktayı okuyucularına “*Manastırda İsyân- Türk Askeri Birliklerinin Çoğu Devrimci Harekete Katıldılar*” başlığı altında duyurmaktadır. Genç Türklerin 3. ordunun tamamını ve 2. ordunun bir kısmını ele geçirdiğinin bildirdiği haberde, bütün halkın harekete dâhil olduğu ve yetkililerin çaresiz kaldığı vurgulanmaktadır. Sultan II. Abdülhamit’in ise Makedonya’da yaşananlardan kendi bakanlarını sorumlu tuttuğu ve bu yüzden onlara öfkeli olduğu yazılmaktadır. Habere göre, bakanlar Sultan’a askeri mahkemede yargılanmayı bekleyen askerleri affetmesini önermişler fakat II. Abdülhamit, bunu kesinlikle reddetmiştir. Padişahın bu tavrı sergilerken, 3. ordunun bütün subaylarını görevden alabileceğine ve bunu yaparken de kendisine bağlı olarak gördüğü Arnavutların gücünü kullanabileceğine inanmakta olduğu belirtilmektedir¹².

23 Temmuz tarihli “*New-York Daily Tribune*” gazetesinde yer alan “*Türkiye’de Kriz*” başlıklı uzun bir haberde, hadiselerin geniş bir çerçevede izah edildiği görülmektedir. Haberin alt başlığında “*Sert Önlemler Alınıyor-Sultan İsyancıların Planlarını Kabul Edebilir*” ifadesine yer verilmektedir. Yazının içeriğinde ise, Manastır bölgesindeki askerlerin, geciken maaşlardan, kötü yemeklerden ve kıyafetlerden rahatsız olduklarından ve bu nedenle de Genç Türk propagandasının etkisine rahatlıkla girerek isyan ettiklerinden bahsedilmektedir. Hareketin çabucak büyü-

Osman Hidayet Paşa, suikasttan yaralı olarak kurtulmuştur. Bk. BAYUR, *Türk İnkılabı Tarihi*, C.1, Kısım I, s. 473; Mustafa RAGİB, *Meşrutiyetten Önce Manastır’da Patlayan Tabanca*, (Yay. Haz. Raşan Aktaş), Bengi Yay., İstanbul-2007, s.644; Kâzım KARABEKİR, *İttihat ve Terakki Cemiyeti 1896-1909*, Emre Yay., İstanbul-1995, s. 550.

⁸ 21 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s.1 ; 22 July 1908, *The Washington Herald*, s. 4.

⁹ 24 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

Şemsi Paşa 7 Temmuz’da Manastır’da öldürülmüştür. Bkz. BAYUR, *Türk İnkılabı Tarihi*, C. 1, Kısım I, s. 442, 455-456 ; Ernest E. RAMSAUR, *Jön Türkler ve 1908 İhtilâli*, (Çeviren: Nuran Yavuz), Pozitif Yay., İstanbul-2007, s. 159.

¹⁰ 21 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s.1.

¹¹ 22 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s.6 ; 23 July 1908, *The Sun*, s.5 ; 24 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s. 9 ; 24 July 1908, *The Sun*, s.3 ; 24 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s.3.

¹² 21 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

mesinin nedeni bu şekilde verilirken, ayrıca “Hareketin karakterinin önde olan özelliği anayasal bir hükümet talebidir ve Makedonya’ya herhangi bir Avrupa devletinin karşısına karşı koymadır” denilerek temelde yatan sebep ortaya konulmaktadır. Belli ki isyan başladıktan sonra bölgeyi inceleyen muhabirler olaylara bir ölçüye kadar vakıf olmuşlardı. Haberin devamında, Genç Türk hareketinin güçlü bir lideri olmamasına rağmen hareketin böylesine büyümesine de dikkat çekilmektedir. Gelişen hareketi etkisiz hale getirmek için Sultan tarafından benimsenen planın; reform fikirlerinin garnizonlara bulaşmasını önlemek ve bütünüyle isyanı bastırmak için Anadolu’dan askerî birlikleri harekete geçirmek, ayrıca isyan bölgesindeki askerlerin birikmiş maaşlarını ödemek için Osmanlı bankasıyla borç almak için anlaşma yapmaya gayret etmek olduğundan bahsedilmektedir¹³.

“New-York Daily Tribune” gazetesinin aynı nüshasında isyanın başlangıç noktasına ışık tutan bir diğer yazıya da yer verilmiştir. “Hürriyet İçin İsyan” başlıklı haberin alt başlığında, “Bu Devrim Paris’teki Kongrenin Sonucudur” denilmekte, haberin sonunda hareketi Sultanın yeğeni Prens Sabahaddin ve Ahmed Rıza’nın yönettiğinin anlaşıldığından bahsedilmektedir¹⁴. Anlaşıldığı kadarıyla gazete Makedonya’daki gelişmeleri; İttihat ve Terakki Kongresine ve cemiyetin iki öncü ismi Ahmed Rıza ile Prens Sabahattin’in liderliklerine bağlamaktadır. Oysa bu şahısların hem kendi aralarında bir fikir ayrılığı olduğu hem de ordudaki İttihatçı çizginin farklı bir mecrada geliştiği burada ifade edilmelidir.

Manastır’ın isyancıların kontrolünde olduğundan bahsedildiği¹⁵ ve artık Makedonya’daki isyanı bastırmanın mümkün olmadığını anlaşıldığı günlerde, Genç Türklerin talepleri de Amerikan basınında yer almaya başlamıştır. Bu haberlere göre “Genç Türk Partisi Komitesi” Sultan’a isteklerini içeren bir muhtıra vermişlerdir. Eğer istekleri 11 gün içerisinde kabul edilmezse Sultan’ı, Manastır bölgesinde yerel yönetim merkezlerine el koyup orada bir meclis kurmakla (Meşrutiyeti ilân etmekle) tehdit etmektedirler¹⁶. Bu son derece önemli bir tehdittir ve bölgeyi Osmanlı yönetiminden ayırmak anlamı taşımaktadır. Gazetelerde her gün yer alan bölgedeki isyan ve başarı haberlerinden, cemiyetin bunu yapacak güçten çok da uzak olmadığı anlaşılmaktadır.

Yaşanan gelişmeler karşısında zor durumda kalan II. Abdülhamit artık Anayasayı yürürlüğe koymak gerekliliği duyacaktır. Nitekim 23 Temmuz tarihli “The Washington Herald” gazetesindeki “Türkler Anayasayı Elde Etti” başlıklı haberde, Sultanın isyancıların ileri gitmesini engellemek için adım atmaya karar verdiğinden bahsedilmektedir¹⁷.

¹³ 23 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

¹⁴ 23 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

¹⁵ 24 July 1908, *The Sun*, s. 4.

¹⁶ 24 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s.3 ; 24 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 6.

¹⁷ 23 July 1908, *The Washington Herald*, s. 3.

II- ANAYASANIN YENİDEN YÜRÜRLÜĞE KONMASI VE TEPKİLER

Osmanlı Devleti'nde 23 Temmuz 1908'de Sultan II. Abdülhamit'in iradesiyle Meşrutiyet ikinci kez ilân edilmiştir.¹⁸ II. Abdülhamit'in bu kararının Amerikan basınında geniş yankı bulduğu, gazetelerin Meşrutiyetin ilânını ayrıntılı bir biçimde okurlarına duyurdukları görülmektedir.

"*The Washington Herald*" gazetesi meşrutiyetin ilânını, "*Türkler İçin Özgürlük – Başkentte Sansasyon*" başlıklı haberle duyurmuştur. Alt başlığında ise Sultanın vatanşahlarına anayasa teklif ettiği belirtilmiştir. Haberde, monarşi beklenmedik bir şekilde teslim oldu denilmekte ve Meşrutiyetin ilânının sebebi olarak da Genç Türklerin Makedonya'yı ele geçirmesi ve Arnavutların desteklerini Sultandan çekmeleri gösterilmektedir¹⁹.

"*The New York Times*"'ın gelişmeleri okurlarına duyuruşu da benzer niteliktedir. Sultanın Anayasayı panik içinde kabul ettiğinin vurgulandığı haberin alt başlığında, Sultanın Avrupa'daki hâkimiyeti altında bulunan toprakların en büyük kısmının devrimcilerin ellerinde olduğu ve Arnavutların sultanı yüzüstü bıraktığı vurgulanmıştır. Oldukça teferruatlı olarak verilen haberde, 24 Temmuz sabahı II. Abdülhamit'in Meclis-i Mebusan'ın toplanmasını gerektiren iradesinin resmen yayınlanmasının, İstanbul'da büyük şaşkınlık yarattığından bahsedilmektedir. Aynı haberin "*İsyancıların Belenmedik Kontrolü*" alt başlığında verilen bilgilerde ise, Balkanlarda belirli noktalardan emir alan Genç Türklerin, Selanik ve Manastır vilayetlerine tamamen hâkim olduğundan ve Arnavutların da onlara katıldığından bahsedilmektedir. Ayrıca İmparatorluk tarihinde eşine rastlanmadık bir şekilde Türk ordusunda bir isyan olduğu ve Sultanın sivil memurlarının bölgede direnmeksizin boyun eğdikleri vurgulanmaktadır²⁰.

Yine "*The New York Times*" gazetesinin yukarıda verilen haberin "*Arnavutlardan Sultana Şok*" alt başlığında sunulan haberinde, 22 Temmuz'da Sadrazam Ferit Paşa'nın azli ve Said Paşa'nın sadarete atanmak için aynı gün saraya çağırılması hakkında bilgiler verilmiştir. Habere göre, Anayasanın yeniden yürürlüğe konulması için yemin eden Üsküp Arnavutlarından gelen bir telgraf vasıtasıyla, Türkiye'nin meselelerinde kriz en başa yerleşmişti. Bu mesaj Yıldız Sarayı'na "*Bir yıldırım gibi düştüğünde*", bu duruma çok içerleyen ve bunu bir ihanet olarak gören Sultan derhal Arnavut kökenli Sadrazam Ferit Paşa'yı saraya çağırarak azletmiştir. Zira Sultan Makedonya'da Arnavutlara çok güvenmekte ve özellikle bu hadiseler karşısında ordudaki isyanı bastırmak için bel bağlayabileceği yegâne unsur olarak onları görmekteydi²¹.

¹⁸ Cezmi ERASLAN, Kenan OLGUN, *Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyet ve Parlamento*, 3F Yayınevi, İstanbul-2006, s. 65.

¹⁹ 25 July 1908, *The Washington Herald*, s. 4.

²⁰ 25 July 1908, *The New York Times*, s. 1.

Ayrıca şu bilgiler de yer almaktadır: "*Manastır tamamen genç Türklerin elindedir. Selefine yapılan suikasttan sonra Manastır Vilayetine karargâh komutanı olarak gönderilen Mareşal Osman Fevzi Paşa gece süresince zorla alıkonuldu ve Ochrida'ya zorla kaçırıldı. Orada Genç Türk Partisi lideri Niyazi Beyin elindedir*".

²¹ 25 July 1908, *The New York Times*, s.1. Ferit Paşa'nın azli ve Said Paşa'nın Sadrazamlığa atanarak kabinede yeni yapılanmaya gidilmesi hakkındaki haberler için ayrıca bk. 23 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

Yine gazetelerde bahsedildiğine göre 24 Temmuz sabahı Selanik'te uçsuz bucaksız bir düzlükte askerî ve sivil yetkililerin yanı sıra pek çok sayıda insan toplanmış, Anayasayı ilân eden imparatorluk fermanı burada halka okunmuştur. Ferman, toplanan kalabalıkta çılğınca bir sevince neden olmuştur. Selanik halkı sokaklarda “Çok yaşa hürriyet” sloganlarıyla yürüyüşler yapmış, iki bin kadar asker de Fransız millî marşını söyleyerek halka iştirak etmiştir²².

“The Sun” gazetesinde ise Meşrutiyet’in ilânı “Türkiye İçin Anayasa” başlığı ile verilmiş, haber içeriğinde, 1876 Anayasasının, Batı Avrupa ülkelerini model aldığı belirtilmiştir²³. “The Washington Times” gazetesinde de benzer bilgiler verildikten sonra gelişmeler, despotizmin ölüşü ve özgür Türkiye’nin doğuşu olarak değerlendirilmiştir. Haberde sultan için “Ellerini kaldırdı ve yeniden anayasal rejime razı oldu” benzetmesi dikkat çekicidir²⁴. “New-York Daily Tribune” gazetesinde “Türkiye İçin Reform- Anayasa Restore Ediliyor- Sultan Genç Türklerin Taleplerine Boyun Eğiyor” başlığıyla verilen haberde ise, sultanın ani bir kalem darbesiyle dizginleri ellerine aldığı ve 1876 Anayasasını geri verdiği belirtilmektedir²⁵.

Yukarıda verilen haberlerde görüldüğü gibi Amerikan basınının ortak değerlendirmesine göre, Sultan II. Abdülhamit bir mecburiyet neticesinde Anayasayı yeniden yürürlüğe koymuş yani Meşrutiyeti ilân etmiştir. Sultanın mecbur kalması hususunda da, Makedonya bölgesinin Genç Türklerin kontrolüne geçmesi ve Arnavutların da Sultana sırt çevirmeleri, neden olarak gösterilmiştir.

“The New York Times” gazetesi yeniden yürürlüğe konan 23 Aralık 1876 tarihli Anayasanın; imparatorluğun bölünmezliği, Sultanın üstünlüğü, bireysel hürriyet, bütün inançlara, basına ve eğitime özgürlük, eşit ve kanuni vergilendirme, iki yasama meclisi, her dört yılda bir yapılacak oylamayla genel seçimler ve azlolu-namaz hakimler²⁶ gibi esaslar getirdiğini sıralamaktadır. Aynı gazetenin 26 Temmuz tarihli nüshasında verilen haberde, Genç Türklerin açıkça söylenen amaçlarının Anayasada mevcut olan ilkelerin yerine getirilmesi olduğu, bunlar samimi bir şekilde uygulanabilirse sadece barışsever bir devrim olacağı ve neticede Türkiye’de etkili bir gelişmeye sebep olabileceği dile getirilmiştir. Ancak hepsini yerine getirme yolunda zorluklar bulunduğu, hürriyetin genişlemesindeki gecikmelerin ciddi bir endişe konusu teşkil ettiği ve bunun sonucunun ileride çatışma ve kan dökme yol açabileceği de vurgulanmıştır. Gelecekte uygulamada her şeyin ordunun tutumuna bağlı olacağı, hürriyetle birlikte yeni düzen tesis edilebilirse başarı ihtimali olacağı, ancak düzen sağlanamazsa anarşi yaşanacağı ve Avrupalı devletlerin işe karışabileceği belirtilmiştir²⁷.

²² 25 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3 ; 25 July 1908, *The New York Times*, s. 1.

²³ 25 July 1908, *The Sun*, s.2.

²⁴ 26 July 1908, *The Washington Times*, s. 3.

²⁵ 25 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

²⁶ 25 July 1908, *The New York Times*, s. 1.

²⁷ 26 July 1908, *The New York Times*, s. 6.

Meşrutiyetin ilânıyla ilgili Amerikan basınına yansıyan ilgi çekici bir haber de, olayın Amerika'da yaşayan Osmanlı vatandaşı Suriyeliler tarafından da büyük sevinçle karşılandığıdır. Suriyeliler New York'ta bir akşam yemeğinde toplanmışlar, İki Türk ve iki Ermeni'nin de bulunduğu yüz kadar davetlinin katıldığı bu yemekte, davetliler İngilizce, Fransızca ve Arapça olarak yaptıkları konuşmalarla II. Abdülhamit'e övgüler yağdırmışlardır. New York Türk Konsolosu Mundji Bey'in de bu yemeğe katılması ve burada Fransız millî marşı ve diğer devrimci marşların söylenmesi, bu haberin verildiği "*New-York Daily Tribune*" gazetesinde "*Türk hükümetindeki büyük bir politik değişimin göstergesi*" olarak değerlendirilmiştir. Suriyeliler Sadrazam Said Paşa'ya bir de tebrik telgrafı çekerek, yıllardır bekledikleri ve kalplerinde yaşattıkları Anayasanın ilânından dolayı ve başlatılan büyük reform için Sultana teşekkürlerini arz ettiklerini bildirmişlerdir²⁸.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt, İstanbul'daki Büyükelçileri Leishman aracılığıyla, Meşrutiyetin ilânından dolayı Türk Hükümeti'ne gönderdiği mesajında, Türk Sultanının Anayasayı ilân etmesinden dolayı duyduğu memnuniyetini dile getirmiştir. Türk Hükümetini tebrik eden Roosevelt bu gelişmelerin Osmanlı milletinin refahının artmasına ve kalıcı barışın sağlanmasına yardımcı olacağını ifade etmiştir²⁹.

Meşrutiyetin coşkusunun yaşandığı günlerde 31 Temmuz'da "*New-York Daily Tribune*" gazetesine çok dikkat çekici bir bilgiyi okurlarıyla paylaşmıştır. Habere göre, aslında Genç Türkler, bu devrimi 1 Eylül'de sultanın doğum gününde yapmayı planlamaktaydılar. Fakat İngiltere Kralı ile Rus İmparatoru'nun yaptıkları Reval görüşmelerinde, Makedonya reformları konusunda Osmanlı Devleti'ne baskı kurulması karara bağlanınca, Genç Türkler devrimi kararlaştırılan günden önce yapmak durumunda kalmışlardır³⁰.

Amerikan basınında, Meşrutiyetin ilânıyla beraber Osmanlı Devleti'nde kadınların yüzlerindeki peçeyi açtıkları haberleri de yer almıştır. "*The Washington Times*" gazetesi sütunlarında bu haberlerle ilgili Washington'da Türk elçiliğinde yapılan bir mülâkata yer verilmiştir. Mülâkatın konusu, Sultan II. Abdülhamit'in kadınların peçelerini çıkarmaları hususunda verdiği iddia edilen izinle ilgili haberlerin gerçekliğinin olup olmadığıdır. Büyükelçi Mehmet Ali Bey'in mülâkat sırasında şehrin dışında olması nedeniyle mülâkat elçilik yetkilileri ile yapılmıştır. İsmi verilmeyen bir elçilik yetkilisi bu iddialara şüpheyle yaklaşmakta hatta mümkün olmadığını belirtmektedir. Yetkili, Osmanlı Devleti genelinde peçesiz, Amerikalı bir kadın gibi giyinmenin uygunsuz olacağını da sözlerine eklemiştir³¹. Yine bu konuyla ilgili olarak "*New-York Daily Tribune*" gazetesinde verilen

²⁸ 3 August 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 10.

²⁹ 4 August 1908, *The New York Times*, s. 4 ; 4 August 1908 *New-York Daily Tribune*, s. 3.

³⁰ 31 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3.

³¹ 26 July 1908, *The Washington Times*, s. 3.

"*The Washington Times*" gazetesinin Berlin kaynaklı olarak verilen haberde peçenin Türk kadınlarının geleneksel güzelliklerini gizlediği ve yaşlı rejimin zararlarından bugün döndüğü yorumu yapılmaktadır. Haberin devamında ise "*Bugün*

bir haberde, Türk kadınlarının hemen peçelerini açtıkları yazılmaktadır. Hatta bu haberde yapılan bir yorumda, kadınların yakında Yıldız Sarayı'nın pencereleri altında oy kullanma hakkını savunan gösteriler yapabileceklerinin muhtemel olduğu da belirtilmektedir³².

Meşrutiyetin ilânından sonra Amerikan basınında II. Abdülhamit'in genel affı kabul ettiği haberlerinin yer bulmaya başladığını görmekteyiz. 31 Temmuz tarihli, "New-York Daily Tribune" gazetesinde, genel affın Amerika'daki Türk vatandaşı siyasî firarilerde büyük sevinç yarattığı yazılmaktadır. New York'ta, Washington Caddesi'nin etrafındaki Türk ve Ermeni mahallelerindeki pek çok pencereye af bildirisinin bir kopyası asılmıştır. Haberde, New York Türk Konsolosu Mundji Bey'in resmî bildirişi yer almaktadır. Buna göre, ırk ve milliyetlerine bakılmaksızın, New York şehrinde ve bütün Amerika'da yaşayan siyasî firarî Türk vatandaşları, gerekli pasaportu aldıktan sonra Türkiye'ye geri dönebileceklerdi. Ayrıca, Mundji Bey'in gazeteye verdiği mülâkata göre, Amerika'da dört yüz bin civarında Türk vatandaşı yaşamaktadır. Bunların en az dörtte biri ise siyasî firari olup ilân edilen affın kapsamı içerisindeyler. Mundji Bey bu mülâkatında; gelecek iki ayda Amerika'dan Türkiye'ye büyük bir göç olacağını tahmin ettiğini, bundan sonra Türkiye'de düşünce ve konuşma hürriyeti olacağını ve son on yılda politik nedenlerden dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan binlerce tüccarın da geri dönecekleri kanaatini taşıdığını söylemiştir³³.

26 Temmuz tarihli "The Sun" gazetesinde, İngiliz diplomat Lord Cromer'le gerçekleştirilen bir mülâkata yer verilmiştir. Lord Cromer'in Meşrutiyet sonrası tespitleri ve uyarıları dikkat çekicidir. Gazetenin ifadesiyle Cromer, İngiltere'de ortaya çatlak bir ses atmıştır. Cromer, Avrupa savaşının yaklaştığı hususunda uyarılarda bulunmakta ve Türkiye'de yaşanan krizin dünyayı alarma geçireceğini iddia etmektedir. Son dönemde oluşan İngiliz-Rus ittifakının Almanları fazlasıyla kızdırdığını ifade eden Cromer, Almanların bu öfkesinin onları çok tehlikeli bir noktaya sürükleyeceğini düşünmektedir. II. Abdülhamit'in ise içinde yaşadığı günlerin korkusuyla Almanlardan askerî yardım talep etmesinden endişelenmektedir. Bu ihtimalin büyük güçler arasında tehlikeli bir durum oluşturacağı konusunda uyarılar yapmaktadır³⁴. Cromer özetle, İngiliz-Rus ittifakı karşısında bir Alman-Osmanlı ittifakı oluşmasından endişe etmekte ve bu sonucun bir Avrupa savaşı doğuracağı konusunda uyarılarda bulunmaktadır.

Konuyla ilgili Amerikan gazetelerinde yer alan haberlerden birisi de Sultan'ın halkın arasında sokakta dolaşmasıdır. II. Abdülhamit'in halkın içerisine çıkması

Türkiye'den gelen haberlere binaen binlerce peçesiz kadın yeni bulunan özgürlüğün sevinciyle gösteri yaptı. Bk. 25 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s. 3.

³² 29 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 6.

³³ 31 July 1908, *New-York Daily Tribune*, s. 3. "Genel Af" haberleri için ayrıca bk. 31 July 1908, *The Washington Herald*, s.4 ; 31 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s.6 (Bu gazetenin verdiği habere göre, Amerika'da, Türk vatandaşı iki yüz bin politik mülteci bulunmaktadır).

³⁴ 26 July 1908, *The Sun*, s.1.

Amerikan basını tarafından olağan dışı ve şaşkırtıcı olarak değerlendirilmiştir. “*The Washington Times*” gazetesinde verilen haberlerde Sultan II. Abdülhamit’in Anayasayı tekrar yürürlüğe koyduğu için güvenle caddelerde görülebildiği, halkın ise bu duruma büyük şaşkınlık duyduğu belirtilmektedir. Sultanın otuz bir yıllık saltanatında sarayda gerçek bir mahkûm gibi yaşadığı ama bugün kendini özgürleştirdiği yorumları yapılmaktadır. 31 Temmuz’da gerçekleşen Cuma selamlığında cami etrafına yedi yüz bin kişinin toplandığı bilgisi verilmekte, Osmanlı tarihindeki en dikkat çekici gösteri olarak nitelenen bu gelişme esnasında halkın sultana tezahüratlar yaptığı ve dualar ettiği bildirilmektedir³⁵. Verilen haberlerden anlaşıldığı kadarıyla gazete, Meşrutiyetin ilânını, II. Abdülhamit’i halkla buluşturan ve halkın nazarında Sultanın itibarını artıran bir gelişme olarak değerlendirmektedir.

SONUÇ

Makedonya’da Osmanlı Devleti’ni meşrutiyetin ilânına götürecek ilk hareketlenmeler kendini gösterdiğinde, Amerikan basını bunu önce devletin genel askerî sorunlarının bir tezahürü şeklinde algılamıştır. Ancak birkaç gün içerisinde, konunun asker maaşları ya da yaşam standartları gibi basit ve lokal bir düzeyde olmadığı anlaşılmış; yaşananların, Genç Türk hareketinin devleti siyasal bir dönüşüme sürükleyebilecek ölçekte ordu kanalıyla yürüttüğü bir devrim hamlesi olabileceğinden söz edilmeye başlanmıştır.

Siyasal belirtiler arttıkça, Amerikan basınının konuya olan ilgisi de yoğunlaşmış ve gazete sütunlarına oldukça teferruatlı sayılabilecek bilgiler taşınmaya başlanmıştır.

Gazete haberlerinde, Meşrutiyetin ilânına giden süreçte Makedonya’da yaşanan askerî gelişmeler ve Genç Türklerin bu gelişmeler içerisindeki etkileri; Osmanlı Sultanının gelişmeler karşısında takındığı tutum ve yönelişler; Meşrutiyetin ilânının gerek Osmanlı coğrafyasında, gerekse Amerika’da bulunan Osmanlı vatandaşları nezdinde oluşturduğu coşku atmosferi; Amerika Birleşik Devletleri’nin Meşrutiyetin ilânı karşısında duyduğu memnuniyet gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Haberlerde, Makedonya’da teşkilatlanan ve devrimci olarak nitelenen Genç Türklerin başarısı karşısında boyun eğen Sultanın, Anayasayı yeniden yürürlüğe koyması takdirle karşılanmış ancak uygulama evresinin öneminden ve zorluklarından da özellikle bahsedilmiştir.

Meşrutiyetin ilânı sırasında Amerika’da yaklaşık dört yüz bin civarında Osmanlı vatandaşının yaşaması ve bunların dörtte birinden fazlasının siyasî mülteci durumunda olması, şüphesiz gazetelerin konuya olan ilgilerini arttıran ve haberlerini daha geniş tutmalarına sebep olan faktörlerdendir.

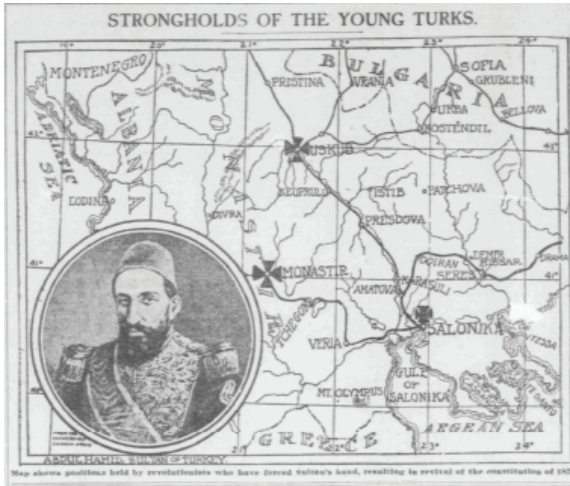
³⁵ 28 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s. 1 ; 31 July 1908, *The Washington Times*, Last Edition, s. 13 ; 2 August 1908, *The Washington Times*, Five Sections, s. 1.

Ele alınan konuyla ilgili Amerikan basınında yer alan haberler genellikle yalın bir şekilde verilmiş, bazı haberler ise etkili yorumlarla desteklenmiştir. Osmanlı coğrafyasında yaşanan bir siyasal dönüşüm hamlesinin Amerikan basınına yansımaları ve geniş bir perspektifte değerlendirilmesi ilgi uyandırıcı düzeydedir.

26 July 1908, The Washington Times, s.3.

27 July 1908, The Washington Herald, s.3.

KAYNAKÇA

I- Gazeteler (United States Of America)

- The Washington Times* : 14 July 1908, Last Edition, s.2 ; 21 July 1908, Last Edition, s.1 ; 24 July 1908, Last Edition, s.9 ; 25 July 1908, Last Edition, s.3 ; 26 July 1908, s.3 ; 28 July 1908, Last Edition, s.1 ; 31 July 1908, Last Edition, s.6, 13 ; 2 August 1908, Five Sections, s.1.
- The Washington Herald* : 12 July 1908, s.11 ; 19 July 1908, s.8 ; 22 July 1908, s.4 ; 23 July 1908, s.3 ; 25 July 1908, s.4 ; 27 July 1908, s.3 ; 31 July 1908, s.4.
- The New York Times* : 25 July 1908, s.1 ; 26 July 1908, s.6 ; 4 August 1908, s.4.
- New-York Daily Tribune* : 18 July 1908, s.3 ; 19 July 1908, s.6 ; 21 July 1908, s.3 ; 22 July 1908, s.6 ; 23 July 1908, s.3 ; 24 July 1908, s.3, 6 ; 25 July 1908, s.3 ; 29 July 1908, s.6 ; 31 July 1908, s.3 ; 3 August 1908, s.10 ; 4 August 1908, s.3.
- The Sun* : 19 July 1908, s.5 ; 23 July 1908, s.5 ; 24 July 1908, s.3, 4 ; 25 July 1908, s.2 ; 26 July 1908, s.1.

II- Telif ve Tetkik Eserler

- Bayur, Yusuf Hikmet; *Türk İnkılâbı Tarihi*, C.I, Kısım I, TTK. Yay., Ankara-1991.
- Eraslan, Cezmi; OLGUN, Kenar; *Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyet ve Parlamento*, 3F Yayınevi, İstanbul-2006.
- Karabekir, Kâzım; *İttihat ve Terakki Cemiyeti 1896-1909*, Emre Yay., İstanbul-1995.
- Ragıp, Mustafa; *Meşrutiyetten Önce Manastır'da Patlayan Tabanca*, (Yay. Haz. Rahşan Aktaş), Bengi Yay., İstanbul-2007.
- Ramsaur, Ernest E. ; *Jön Türkler ve 1908 İhtilâli*, (Çeviren: Nuran Yavuz), Pozitif Yay., İstanbul-2007.

